

I förändringens öga

I somras gick Leif Holgersson bort.

– Leif var modig, hade integritet. Han var både kritisk och självkritisk, säger Yvonne Zättermann-Åberg, socionom och aktiv i SocialPolitiks redaktionsråd. Hon fortsätter:

– Nu diskuteras en översyn av Socialtjänstlagen. Jag tror att Leif snarast hade velat att vi skulle efterleva den lag vi redan har.

Till minne av Leif Holgersson, en person som på riktigt bidragit till det goda sociala arbetet kan du här läsa en intervju med honom från 2009.

Att se och verka, men inte synas. Så såg Leif Holgerssons socialpolitiska gärning ut. Under decennier. På åskådarbänk noterar han nu tystnaden: Var är debatten? Engagemanget?

Text: Karin Lindgren Strömbäck | Bild: Lena Katarina Johansson | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 1 2009

En kväll när Leif Holgersson gick till pappersåtervinningen med några böcker dök en äldre herre upp och sa: Man ska aldrig kasta böcker.

– Men det är bara gamla statliga utredningar.

Mannen sa, att då var det okej.

Kanske vågar han fortfarande slänga böcker men bara efter mörkrets inbrott, skojar vi. Med pannlampa, för att se men inte synas.

Att verka utan att synas är på sätt och vis en sammanfattning av hela Leif Holgerssons socialpolitiska gärning. Om han får beskriva den själv.

Vi möts i villan i Västerhaninge, söder om Stockholm. På övervåningen har Leif sitt arbetsrum och bibliotek med en imponerande boksamling. I rummet intill har hustrun Gerd sin vävstuga. Vi blickar ut över ett villaområde i tidig höstskrud, det är grönt med inslag av rött och orange i

trädgårdarna.

Han har just avslutat arbetet med en ny bok, fjärde upplagan av *Psykiatrin, tvånget och lagen* tillsammans med Lars Grönwall.

Det blir kanske sista boken. Fler föreläsningar blir det i alla fall inte.

Leif Holgersson är en frontalfigur i svensk socialpolitik. Som en av upphovsmännen till den moderna socialtjänstlagen stred han för klienternas demokratiska rättigheter och kämpade för att få bort den auktoritära socialvården. På 60- och 70-talen fanns han "alltid" med där det hände avgörande saker, i regeringskansliet, i klientrörelsen och bland socialcheferna.

– Vi var flera som var aktiva i olika föreningar och samtidigt satt i knäet på makten, om vi inte hade den själva. Det accepterades

konstigt nog. Vi kunde påverka.

Trots en stark position ville Leif Holgersson aldrig vara ansiktet utåt i någon organisation eller vara ordförande i statliga utredningar. Rollen som grå eminens, vara den som skrev, som tog fram diskussionsunderlag och förslag passade bättre.

– Gärna huvudsekreterare, fåfängan finns i alla samhällsklasser, säger han.

Leif Holgerssons gärning kan vara svår att upptäcka i förstone. Det gäller att leta bakom rubrikerna, söka efter pennan, hjärnan bakom olika förslag. Där finns Leif.

För några av oss är han nästan mytomspunnen, vi som blev socionomer i slutet av 70-talet och som, kanske lite på sidan av, följde debatten om frivillighet och tvång i socialtjänsten. I den striden stod Leif på de frivilligas sida och med hans kontakter in i maktens korridorer kan man tänka sig att det var hans inställning som fällde avgörandet.

Socialutredningen, som han stod nära, innebar ett brott med gamla synsätt. Den nya socialtjänstlag, som började gälla 1982, präglades av frivillighet och inflytande för klienterna. Service var det nya ordet.

Sen dess har en del förändrats i det dagliga arbetet för socialarbetarna. Lagens bokstav har inte ändrats nämnvärt, det är snarare tolkningen och tillämpningen av lagen som har gjort att exempelvis krav ställs på klienterna på ett sätt som var omöjligt att tänka sig i början av 80-talet.

Leif Holgersson påpekar i sitt avsnitt i jubileumsboken av Pockettidningen *R När botten stack upp* från 2004 att socialpolitik och ekonomisk konjunktur hänger tätt samman. I dåliga tider stramas socialpolitiken åt, i goda blir den åter generös. Så har det alltid varit. Han tar ett exempel från fattigvårdens 1800-tal. I mitten av seklet var ekonomin god och fattigvården byggdes ut, kommunerna blev skyldiga att hjälpa medellösa människor. Redan 1871, när ekonomin försämrades, togs den skyldigheten för kommunerna bort. Nu blev fattiga åter hänvisade till andras barmhärtighet.

För Leif Holgersson började livet i Helsingborg, som son till en hovmästare och socialist blev han tidigt präglad, dels av socialismens idéer och dels av föräldrarnas behov av att vara "lite fina i kanten".

Familjen bodde i en bättre bemedlad del av staden, grannarna hade slips och barnen lärde sig att se upp till de andra, föräldrarna ville bli "som dom".

– Min far gick på 1:a majmöten men aldrig i demonstrationen. Tänk om mina gäster skulle se mig sa han.

Leif och hans kompisar fick lyfta på mössan när de mötte borgmästaren, som bodde i samma område.

– Han var lustigt nog socialdemokrat.

Socialdemokrat har också Leif Holgersson varit hela livet. En intern kritiker ibland, inte minst av arbetarrörelsens tidiga oförmåga att se till utsatta människornas situation. Den socialpolitik som bedrevs till att börja med var präglad av de skötsammas behov, såsom socialförsäkringar som byggde på arbetslinjen.

De utslagna, fångarna, missbrukarna brydde sig inte arbetarrörelsen om och det dröjde länge innan man insåg att

alla måste med.

Det där med att vara fin i kanten har funnits med i stora delar av Leif Holgerssons liv. Som ung blev han oerhört smickrad när han värvades till olika uppdrag och jobb. Kände sig lite förmer.

Som när kanslihuset i mitten av 60-talet hörde av sig och ville att han skulle komma till Stockholm och arbeta. De hade sett att Leif kunde skriva, han skrev ledare i tidningen Arbetet, och de ville att han skulle skriva förslag åt statsråden.

– Jag var så stolt.

Ledarskrivandet fortsatte i 20 år och Leif njöt av det. Han kunde ta initiativ till debatter, kommentera vad han ville och samtidigt vara anonym eftersom ledarartiklarna inte var signerade.

Först hade dock hans förebild i Malmö, socialdirektör Bengt Hedlén, kallat honom till sig från nykterhetsnämnden. Han skulle bli utredare, tyckte direktören och så blev det. Vänskapen med Bengt Hedlén blev djup och bestående. De har följt varandra hela livet och gör det än idag.

Varför Leif Holgersson kom att syssla med socialt arbete vet han inte. Det bara blev så efter några års arbete i industrin, som skadedjursbekämpare och lite av varje.

Kanske avgörandet kom under ett vikariat som biträde på S:t Maria mentalsjukhus i Helsingborg. Leifs mor skämdes gruvligt, vilket han inte brydde sig om. Han hade kommit rätt.

Efter socialinstitutet började han på nykterhetsnämnden i Malmö. Året var 1958 och arbetet manualbaserat och auktoritärt.

Det fanns ett hem för arbetslösa där de kunde tvångsplaceras enligt lösdriverilagen. Tre varningar räckte.

– Hemmet la Bengt Hedlén och jag ner.

Överhuvudtaget stred detta radarpar för klienternas inflytande och förbättrade ställning gentemot socialarbetare och byråkrater.

De hyllade demokrati och självbestämmande. Med oförtröttligt

engagemang.

För det där engagemanget och för att uppmärksamma Leif Holgerssons betydelse för det sociala arbetet utnämnde Socialhögskolan i Stockholm honom till hedersdoktor 1999.

Något som gläder honom mycket, men som han definitivt inte skryter med. Han blir närmast blyg, när man påminner honom.

På frågan om vad han ser för utveckling i dagens socialpolitik och socialtjänst svarar Leif Holgersson att han inte vill kommentera.

– Jag har för dålig överblick. Jämfört med 70-talet kanske det är mer demokratiskt, mindre klassesgregering och färre tvångsåtgärder.

En ökad humanisering. Det är lätt att romantisera, men jag vill gärna göra det.

En sak han vill säga, förresten. Vart tog debatten om socialpolitiken vägen? Var är klientorganisationerna idag? Vad gör socialcheferna?

– Det är så tyst, klientrörelsen verkar mer eller mindre uppgiven, men det måste finnas utrymme för debatt, trots att det inte ligger i tiden.

karin.stromback[at]hotmail.com

PROFILFAKTA

Namn: Leif Holgersson

Ålder: 78 år

Familj: Hustru Gerd och en dotter i Tyskland, en son i Stockholm, tre barnbarn

Bor: I Västerhaninge söder om Stockholm

Intressen: Grovarbete i trädgården. "Gerd gör finliret."